

תיאטרון

מאיה בז'רנו

ענקים לוחמים או חיל סרצינים, וחברו רואה בית זונות או עדר כבשים וטחנות רוח.

המיטה הדריקומתית שעליה השניים שוכבים ויושבים לסירוגין, מתגלגלת ונהפכת למרכבה שעליה הם מתנועעים בדהרה כאילו רכבו על סוס. והנה הקירות נפתחים והמסע לוקח את שני האסירים החברים לפגישתם הראשונה עם עדר כבשים, שרון קישוט מרמה לחיל סרצינים (חיילים של אותה תקופה). תלבושות הכבשים שעיצבה סטפניה גראורוגקייטה מקסימות כל כך, עד כי השחקנים יכלו להצטרף בשקט לעדר כבשים, כך גם באשר לקולות שהקבוצה משמיעה וגם בתנועה.

עלי לעצור רגע ולומר את שבחיהם של הבמאי יבגני אריה ומעצב התפאורה סמיון פסטור - שהיטיבו להמחיש באופן חזותי מאלף את חילופי החללים במסעות הדמיון של דון קיחוטה וסנצ'ו פנסה, באמצעות מחיצות גדולות דמויות מתכת חלודה שירדו ועלו בהתאם לדרישות הסצנה, או חלונות שנפתחים במפלסים שונים בקירות, או קיר מרכזי שנבקע לפתע ודמויות כבשים נכנסו ובאו. התנועה היא בין חללים שרון קיחוטה הווה אותם, והם למעשה פנימיים: בית הזונות - שחלונותיו נפתחים והזונות מציצות מהם במלוא סגנונותן - הוא בדמיונו טירה שנסיכות רמות מעלה כלואות בה. או המעבר בין מרחב ימי שבו אוניית עבדים תופסי משוט כשברקע מוסיקת העבדים הנודעת מהאופרה של ורדי "נאבוקו" - לבין חללי המציאות בבית הכלא ובחדר של מוסד לחולי נפש. אלו מעברים נכונים ואמינים - כובשי לב ממש. כצופה הייתי מוקסמת מהתזמון המושלם בין המראות, הקולות, הצלילים וההתרחשות הבימתית.

דמותו הגוצית החביבה של סנצ'ו פנסה (בתפקיד בן הלוייה המפוכח, המנסה להעיר את חברו ה'אביר' מהזיותו המגוחכות ולתקן את טעויותיו, זאת לשווא כמובן) מצאה לדעתי את השחקן המושלם - אלכסנדר סנדרוביץ', המבצע את תפקידו זה בשתי ההצגות - פעם לצדו של דורון תבורי ופעם לצדו של סשה דמידוב; זהו תפקיד מורכב ותובעני מאוד - לשמש נושא כלים לשני דון קיחוטים כה שונים באישיותם, עובדה שמשפיעה על מכלול השחקנים וההצגה. דורון תבורי הוא דון קיחוטה רציני וקשוח, עיקש ומאופק בהליכותיו. הוא כאילו מודע למצבו הקיומי, כמי שנועד לגלם תפקיד תמידי, ויש איזה מרחק אירוני סמוי בינו לבין דמותו כדון קיחוטה; הוא כמו יודע שאינו באמת דון קיחוטה. יש משהו מרתק בביצוע שלו. סשה דמידוב הוא דון קיחוטה מחויך יותר, רך וזורם. תנועותיו ילדיות ומתוקות - הדברים קורים לו, נופלים עליו, כאילו הוא עצמו אינו עושה דבר. בכל זאת הוא יודע לגלות בוז לסוככים אותו ולכטא בקול רם את אהבתו ואמונתו, בהיותו בשיא הזייתו בעת אשפוזו בבית חולים לחולי נפש, בחלקו השני של המחזה: "אביר הוא מי שהוא מלך, חופשי וזקוף, גיבור ללא חת שמשגי את רצונו, ו'האדם כולו הוא מוח ופֶה".

לטעמי היה משחקו של דמידוב כחולה נפש מטורף משכנע וכובש יותר. פשוט מתאים לו לגמרי המצב המנטלי הזה שבו הוא חלש ופגיע. דורון תבורי בהחלט מרתק, אבל יותר כ'דון קיחוטה' האסיר הספרן, המלומד, שקורא בספר הנודע ויוצא למסעות דמיוניים כמשחק טוטאלי של העברת זמן.

סנצ'ו פנסה הוא אדם פשוט, אנאלפבית, אבל בעל נפש נלהבת וכמיהה אמיתית לספרות. במישור חוויית הקריאה הטוטאלית נפגשים שני החברים לכלא. 'דון קיחוטה' הוא הקורא בקול רם את הכתוב בספר על דון קיחוטה, כאיש משכיל וחכם, וסנצ'ו פנסה מקשיב לו בדבקות מעריצה.

אבל כוח הבערה העיקרי של הסיפור ושל המחזה הוא האהבה

"החירות האמיתית היא בתוך הראש"

הערות להצגה "אני דון קיחוטה" מאת רועי חן, בהשראת הרומן של סרוונטס בתיאטרון 'גשר'

"אני דון קיחוטה" אמר דורון תבורי בקול נחרץ וקשה - איש לא יעז להכחיש זאת.

"אני דון קיחוטה" אמר סשה דמידוב - לא רואים? בקול מחוספס אמנם, אבל בספק שאלה.

כך בדיוק ניתן היה לצפות (ולשמוע) מעל בימת תיאטרון 'גשר' בשני השחקנים הראשיים המעולים ורבי הכישרון הללו בשתי הצגות נפרדות בשני ערבים, בכימויו של יבגני אריה, המנהל האמנותי הגאוני של תיאטרון 'גשר'. זו החלטה נועזת ומקורית לתת לשני שחקנים כה שונים באישיותם לבצע את התפקיד של דון קישוט לסירוגין; והקהל נוהר לשניהם.

אני נזכרת בסרטו הנודע של סטנלי קובריק "ספרטקוס", אותו עבד תראקי שעמד בראש מרד העבדים הגדול; כאשר השליט הרומי רוצה שיסגירו אותו חבריו למרד, הוא פונה בשאלה אל העבדים - "מיהו ספרטקוס", והם קמים אחד אחד ובקול גאה ונחרץ הם משיבים: "אני הוא ספרטקוס! אני הוא ספרטקוס" - כך שלא ניתן לדעת מי הוא ספרטקוס האמיתי. והאקט הזה נהפך כשלעצמו לסמל של גבורה ומאבק לחופש. כזה הוא דון קיחוטה - האביר איש למנשה, שיצא מתוך דפי ספרו של מיגל דה סרוונטס, ומדמות ספרותית מוכרת ואהובה נהפך ל'מושג', ל'קטגוריה' - דמותו הממשית של אביר לוחם אמיץ למען הצדק, החירות והאמת. דמות שחוצה יבשות ומאות מעבר לזמנים. כלומר הוא מהות נצחית - מצב קיומי, אדם-דעיון של חלום, אהבה וחופש, אשר שימש השראה ליצירות אמנות רבות (בהן המחזמר הנודע "איש למנשה", למוסיקה של מיץ' לי, אשר קטע ממנו מושר בהצגה בהקלטה בפיו של ז'ק ברל).

במחזה שלפנינו מאת רועי חן, דון קיחוטה הוא אסיר עולם בגין רצח שביצע בעבר. חברו לתא המאסר, בתפקיד סנצ'ו פנסה, נאסר בעוון גנבה לתקופה מוגבלת. איננו יודעים את שמותיהם האמיתיים של השניים הנקראים דון קיחוטה וסנצ'ו פנסה, והם מעבירים את זמנם בקריאה אסקפיסטית ללא גבולות בספר הנערץ עליהם - "עלילות דון קיחוטה", שאת הצלחתו הם משווים לתנ"ך והוא יוצא מנצח לא פעם, תודות לרוחו החיובית והאנושית למען האהבה והשלום.

במהלך קריאתם נעלמות מחיצות קלא המציאות העלובה - בית סוהר מודרני, והם מפליגים בכנפי הדמיון - כדון קיחוטה וסנצ'ו פנסה. כל אחד מהם רואה משהו אחר כמובן: האחד רואה נסיכות בטיירה,

”דון קיחוטה”, צילום: דניאל קמינסקי

לדולסיניאה - כל מאוויי האבירות והתשוקה למעשי גבורה, ה'עיוורון' ככוח שליט, שהוא הדמיון ההוזה, נובעים מאהבה לאותה דמות נשית נוכחת-נעדרת, שנשארת בלתי מושגת, טהורה ויפה.

מי היא באמת דולסיניאה, אותה גבירה נצחית של האביר, שמפיתה בו כוח ורצון לצאת לנדודיו למענה בהתאם למסורת האבירים הידועה? במחזה של רועי חן - ואני מלאת הערכה לכושר ההמצאה שלו לפתח עלילה צדדית מקבילה לזו הראשית - מול דולסיניאה ה'נעלמה' הרומנטית מופיעה דולסיניאה אנושית בשר ודם, שעובדת כאחות המטפלת בדון קיחוטה בבית החולים לחולי נפש.

נטשה מנור מגלמת בהצגה באופן כובש ומעולה שלושה תפקידים שונים מאוד, בהם דמותה של האחות המטפלת בדון קיחוטה, שמרמה

עלילת המחזה מספרת גם על חייו האישיים של סנצ'ו פנסה כבעל לאשה יפה ואוהבת, שמוכנה לעשות הכל כדי לשחררו מהכלא, אבל הוא לא נלהב להשתחרר (יש כאן רמז קל לאהבת גברים). אפשר לראות באשתו החושנית, היצרית והחופשית בהליכותיה של סנצ'ו (בגילומה הנפלא של קארין סרויה) גם וריאציה נשית לדולסיניאה.

יש לציין את רמת המשחק המעולה של צוות השחקנים, שכולל גם את האחים והאחיות, הרופא הראשי בבית החולים, ואת הווירטואוזיות שלהם במעבר מתפקיד למשנהו, מעבר חלק וחף ממעידה או צרימה. עולה בי רעיון לרגע, קצת רדיקלי, לאחר צפייה במחזהו של חנוך לוין "האשה המופלאה שבתוכנו" - כי דולסיניאה היא האשה המופלאה בתוכו של דון קיחוטה. ממרחק של מאות שנים יש כאן חיבור שאיננו מופרך לחלוטין באשר למיני נשים בלתי מושגות, שגברים נכספים אליהן.

צילום: דניאל קמינסקי

לקראת סיום ההצגה, לאחר ביקור קצר של סנצ'ו אצל חברו היקר דון קיחוטה בבית החולים, לשם הוא מביא לו עוגה שאפה למענו שנקראת: 'אי צף' - סמל למצבם המבודד והמנותק של כל החולמים, בתמונה האחרונה מוקף בכל הדמויות הססגוניות פרי דמיונו, קורה משהו מפתיע, לא צפוי ובכל זאת נכון - שלא אחשוף אותו כאן, ולכו לצפות בשתי ההצגות: עם דורון תבורי המרתק ועם סשה דמידוב המקסים.

אותה כדולסיניאה שלו. היא מקבלת בהכנעה את התפקיד הזה - את חיוזוריו ואת וידויי רגשותיו אליה, אבל מכניסה קול חדש בדולסיניאה זו שמעולם לא פגשנו ולא שמענו במקור - אשה שמתלוננת וכועסת על בדידותה, על שנות ההמתנה לאביר הנודד, על הזדקנותה, והיא מטיחה את האשמותיה בדון קיחוטה; זו דולסיניאה מפתיעה ומקורית, ומעל לכל - ממשית. במקביל מגלמת מנור גם סוהרת קשוחה ושתקנית בבית הסוהר, ומדאם בבית זונות ומשחקה מעולה וכובש לב בכל התפקידים.